

**Joachim Radkau, *Max Weber.*
Die Leidenschaft des Denkens,
München 2005, Carl Hanser Verlag, 1008 s.,
ISBN 3-446-20675-2**

Postava Maxe Webera, jednoho ze zakladatelů moderní sociologické terminologie, je často zkoumaným fenoménem klíčového období přelomu 19. a 20. století. Vedle Karla Jasperse, Wolfganga Mommsena, Reinharda Bendixe, Eduarda Baumgartena a Günthera Rotha zaujímá výjimečnou roli mezi biografiemi dílo Weberovy ženy Marianny, jež dokázala vzpomínky na svého druha umně skloubit s „politikou vzpomínání“.¹ Max Weber se stává intenzivním objektem vědeckého zájmu až po své smrti. V roce 1920 zaujala zpráva o jeho skonu pouze omezený okruh německé sociologické odborné obce. Nárůst Weberovy popularity i mimo rámec intelektuálů výmarské republiky je spojen především se jménem Talcota Parsonse, který v roce 1930 převeďl do angličtiny Weberovo dílo o protestantské etice a selektivně užil Webera k vytvoření vlastní teorie strukturálního funkcionalismu. Weberova osoba a dílo nepřestává ani sto let po smrti přitahovat vědce mnoha oborů. Dalším produktem tohoto zájmu je objemná biografie od Maxe Radkaura, jež rozpoutala velmi živou diskusi mezi sociology a historiky několika kontinentů.

Max Radkau, historik moderní doby a autor prací s tematickým zaměřením na období 19. a raného 20. století, podobně jako jeho předchůdci vychází z osobního prožitku Maxe Webera, který je podle jeho slov uzavřen úzce specializovanému odborníkovi, protože jen málokterá osobnost se pohybovala na hranicích tolika oborů jako on. Osobnost a dílo velkého sociologa autor připodobňuje k jeskyni, do níž vedou mnohé stopy, ale žádné nevedou ven (s. 9). Ke stopování Radkau využil pozoruhodného množství pramenného materiálu sestávajícího především z osobní korespondence. Některé z dopisů pocházejí dokonce z běžně nedostupných fondů, žárlivě strážných majiteli Weberovy pozůstalosti. Autor biografie se pokusil o novou dimenzi chápání Maxe Webera, přičemž poukazuje i na práci se souborným vydáním Weberova díla na CD, jež umožňuje preciznější vyhledávání pojmů ve Weberových dílech.

Max Radkau rozdělil své dílo do tří částí. V záhlaví každé z nich stojí široce chápaný pojem *Natur*, přirozenost či příroda, jež má však v jeho smyslu i zcela jiné

1 Srov. recenzi Reinharda Mehringa – <http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/rezensionen/2005-4-152>.

kontexty, často i potlačované sexuality. V první části se životopisec zabývá fází Weberova života, již označuje za znásilnění přirozenosti (*Vergeewaltigung der Natur*) a jež sahá od dětských let až do prvního Weberova zhroucení na konci 19. století. Toto zhroucení je Radkauem na rozdíl od klasického zdůvodnění konfliktem otce se synem vysvětlováno především tvůrčí krizí. V druhé části Radkau líčí pomstu přirozenosti (*Rache der Natur*) a dostává se až na konec prvního desetiletí 20. století. Předmětem vyprávění jsou Weberovy pokusy ukončit krizi, vysvětlovanou nenaplněnými představami v pohlavním životě, cestováním, překonáním sebe sama a náboženskou askezí. Obsah třetího aktu nazvaného *Spasení a osvícení* glosovala výstižně ve své recenzi Uta Gerhardt závěrem: „Weberovo erotické masochistické vyžití v posledních letech života je zkušenostním horizontem, jež přispívá k porozumění jeho nejvyšších intelektuálních výkonů.“² Život Maxe Webera je zároveň nazírán prizmatem jeho milostných vztahů, potlačovaná sexualita Radkauovi často slouží jako vysvětlující berlička. Webera chápe jako zatíženého muže stíhaného vlastními přízraky, démony a vášněmi, které se pokouší krotit svou heroickou vědeckou činností, zároveň je Weber pojímán jako myslitel vilémovského a raných fází výmarského Německa. Centrální pojem již vícekrát zmíněné přirozenosti můžeme v Radkauově pojetí chápat jako jakékoli myslitelné limity, ať již vnitřní či vnější, jež omezují jednotlivce, a nikoli jako pouhý protiklad všeho uměle vytvořeného a přírody.³

Autorův způsob psaní biografie zřetelně ukazuje výrazné slabiny, jež jsou obecně problémem biografie osobností Weberova typu. Případný badatel se ocitá na křižovatce mezi pokusem zachytit dílo velikána v kontextu synchronního a diachronního vývoje vědecké disciplíny, kterou velmi výrazně ovlivnil, a pokusem nahlédnout do osobního života zkoumaného člověka. Směšování obou těchto přístupů pak vede k podobnému efektu, jaký vyvolaly některé pasáže z Radkaua. Dirk Kaesler, autor jedné z nejnesmlouvavějších recenzí na toto dílo, označuje fenomén ve své recenzi do německého magazínu Spiegel termínem zatmění odhalením (*Verdunkelung durch Bloßstellung*).

Kaeslerova kritika míří přímo k centrálnímu bodu celé koncepce nové weberovské biografie. Max Radkau se totiž pokoušel především postavit most mezi životem a dílem Maxe Webera. Volba témat zaměřených spíše k širšímu čtenářskému publiku než k vědecké obci je znát na první pohled. Weber demonizovaný až do karikaturní formy „uzlíčku nervů“ a dosti jednoduchá vysvětlení Weberova zhroucení a krize osobnosti však k vysvětlení tohoto vztahu přispívají pouze minimálně.

2 Srov. recenzi Ute Gerhardtové – <http://www.sehepunkte.de/2006/02/9170.html>.

3 Srov. recenzi Petera Thomase – <http://newleftreview.org/?page=article&view=2641>.

Reinhard Mehring poukázal na to, že Weber má jistě podstatně více společného se Sokratem než s indickým guru generace 60. let.⁴

Pozitivního přijetí se práci dostalo především v německém tisku bezprostředně po jejím vydání. Přes všechny výtky ze strany sociologů a historiků působících na univerzitách od Tokia až po Berkeley však zůstane práce Maxe Radkaua jednou z nejdiskutovanějších odborných prací k Weberovi. Především rozsah zpracovaného materiálu je obdivuhodný. Za velmi přínosný považují i výslovný odkaz na práci se souborným vydáním na CD, jež umožňuje velmi přesné stanovení výskytu jednotlivých frází a slov v mohutném Weberově díle. Ostře formulované námitky vůči Radkauovi svědčí o zaujatém čtení celého díla, jež nepostrádá jazykovou originalitu, která však v některých místech přechází až k patetičnosti. Tím se ostatně Max Radkau příliš neliší od působivé biografie Marianny Weberové z roku 1926. Sám Radkau však ve své práci uvádí, že živá diskuse o Maxi Weberovi je především produktem monumentální myšlenkové originality zemřelého génia. Nijak si nezastírá, že konstrukce jeho práce padne pod tíhou společenskovědných interpretací. Webera je podle Maxe Radkaua třeba chápat v celé šíři jeho významu, která nemůže být zkrocena ani na 1008 stranách hutného textu. Právě odhalení nad Weberovými třeba i nehotovými texty bývají badatelům vodítkem při tvorbě vlastních originálních myšlenkových postupů.

Jedním z klíčových termínů Weberova díla je charisma. Tento pojem, jak uvádí Max Radkau, získal určité charisma (s. 601) a je jedním z Weberových nejdiskutovanějších. Vznik tohoto pojmu Radkau spojuje s Weberovou zkušeností milosti a vědomí o spasení. Do pozadí Weberova konceptu charismatu pak staví osobní zkušenost (s. 604). Podle Radkaua Weber považoval koncept charismatu za přirozený lidský prakoncept. Důležitým znakem charismatické obce sestávající z charismatika a jeho „věřících“ je přírodní emocionální pouto; původ charismatu je tedy třeba hledat v archaických vzorech. Max Radkau dále dokazuje, že charisma má i svou divokou a animální stránku. K tomuto konceptu weberovského charismatu by bylo možné namítnout, že charisma je ve Weberově pojetí tzv. ideálním typem, je tedy pouze přirozené, že Weber si vybírá příklady z různých dob a různých oblastí. Je otázkou, zda lze jednoduše spojovat vznik tohoto konceptu s osobními prožitky a zkušenostmi Maxe Webera. Přírodní emocionální pouto, archaické vzory a s erosem spřízněná aura (s. 608) v Radkauově díle působí poněkud fantastickým dojmem, jež by patřil spíše do duchovního prostředí 60. let 20. století.

Max Radkau nabídl odbornému i laickému publiku biografii jednoho z největších myslitelů přelomu 19. a 20. století, jež se stala předmětem dodnes doznívající-

4 Srov. recenzi Reinharda Mehringa – <http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/rezensionen/2005-4-152>.

cí kontroverze v badatelském světě. Případnému, na těchto kontroverzích nezúčastněnému čtenáři však může tato kniha nabídnout velmi plodný pohled do zpusobu diskuse ve společenských vědách, jejichž kritické ostří se brousí právě v polemické rovině. Kniha je však i něčím více, je originálním a velmi subjektivním pohledem současného moderního historika na Maxe Webera, na jejímž základě je možné uvažovat nad vlastními řešeními citovaných pasáží z intimní korespondence, nad smyslem biografie vůbec či nad duchovním horizontem Maxe Radkaura ovlivněného prostředím moderního diskurzu a pohybujícího se na hranici několika vědních oborů.

Jiří Knap